

Золотий черевичок

Українська народна казка

Був собі чоловік та жінка, і була в них одна дочка. Мати була гарна, а дочка ще краща. От те дівча ще підлітком було — умирає мати. А вмираючи, покликала до себе дочку та й каже їй нишком:

— На тобі, доню, це зернятко, та нікому не кажи, що в тебе воно є. А як прийде тобі лихо, посади його, то виросте з нього верба яра, і що тобі треба буде, йди до тієї верби, то все тобі й буде.

От поховав чоловік жінку, пожурився-пожурився та й знов оженився з удовою. А в тієї вдови та своя дочка.

От баба свою дочку жалує, а ту дівчину зненавиділа так, що й провітку їй нема. Бабина ж дочка лінива, така ледача: ні до холодної води не береться, все б сиділа згорнувши руки. А та дівчина роботяща та добра дитина, і що не дай їй робити, і скільки не дай, то все зробить.

Та що з того, коли нічим бабі вона не догодить. Хоч як гарно зробить, а баба все її лає, все її лає, а то й межі плечі стусана дасть чи таки й зовсім добре поб'є. За роботою та за тими штурханцями ніколи дівчині і вгору глянути, ніколи й причепурити себе, сорочку вишити, а що було в неї пошите ще за материного часу, своїй дочці баба повідіймала. Ходить, бідолашна, в такому рам'ї, що й люди сміються. Мовчки терпить усе та бідна дівчина, тільки поплаче нишком, а лиха баба ще більше лютує, що вона мовчить, ще гірше над нею коверзує та так усе визирає, до чого б його прискіпатися. Коли ж усе дівчина робить як треба.

От баба й надумала.

— Жени,— каже,— ледащо, бичка пасти! Та на тобі круг прядива, щоб ти його й зом'яла, і потіпала, і спряла, і помотала, і поткала, і побілила, і полотно додому принесла! Та гляди: не зробиш, то й жива не будеш!

Взяла дівчина те прядиво, погнала бичка пасти. Бичок пасеться, а вона плаче: де ж таки видано, щоб усе те за день зробити? А далі й згадала: "Єсть же в мене зернятко від матінки!"

От узяла посадила його на леваді, полила, а сама сіла й знову плаче. Плакала, плакала та й заснула. Прокидається, аж із того зернятка така гарна верба яра виросла, а під вербою криничка, і вода в ній така холодна та чиста як сльоза. Підійшла дівчина до верби та й каже:

— Вербо яра, відчинися! Ганна-панна йде.

От верба й відчинилася, а відтіля так панни й вилинули.

— Панно наша мила, панно наша люба, що скажеш робити?

Вона й каже:

— От вам круг прядива: треба його зом'яти, й потіпати, і попрясти, і помотати, і полотно з нього поткати, і побілити.

— Панно наша мила, панно наша люба, зараз буде.

Та й назад усі в вербу.

От допасла дівчина до вечора, знов до верби:

— Вербо яра, відчинися! Ганна-панна йде.

От верба й відчинилася, і ті панни виносять їй полотно тонке, таке біле, хоч зараз сорочки ший. Узяла дівчина те полотно, пригнала бичка додому, віддає полотно бабі. А та аж зубами заскреготіла, як побачила, та нічого казати.

І свою дочку послала бичка пасти та й каже:

— На тобі, донечко, мичечку: спрядеш — спрядеш, а не спрядеш, то й так принесеш.

Погнала та бичка пасти та й мичку закинула, а ввечері приганяє бичка та й каже:

— Голова в мене, мамо, так боліла, що й не зведеш.

— Ну, дарма, доню, ляж та відпочинь!

От діждали вони неділі. Баба свою дочку причепурила і веде до церкви, а на дідову гримас:

— Топи, ледащо, нетіпахо! Щоб ти й витопила, і обідати наварила, і прибрала, ще з цього полотна й сорочку пошила, поки ми вернемося з церкви. Та гляди: не зробиш, то й жива не будеш!

От пішла баба з дочкою до церкви, а дівчина швиденько витопила, обідати наварила, в хаті поприбирала, тоді побігла на леваду до верби та й каже:

— Вербо яра, відчинись! Ганна-панна йде.

Верба й відчинилась, а відтіля панни так і вилинули.

— Панно наша люба, панно наша мила, що скажеш робити?

— Треба з цього полотна, поки з церкви вийдуть, сорочку пошити... Та ще й дайте мені вбратися, хочу до церкви поїхати.

Ті зараз кинулись, убрали її гарно-гарно, а на ніжки маленькі золоті черевички вбули. Тут і коні під'їхали, сіла вона та й поїхала до церкви.

Як увійшла вона в церкву, так церкву й осіяла. Люди аж не отямляться з дива: "Чи воно князівна, чи королівна? Ще такої не бачили". А на той час князенко в церкві був. Як угледів, то й очей уже не відведе від неї... Відправа кінчається, вона перша з церкви вийшла, сіла, поїхала. Під'їхала до верби, верба відчинилася, вона поскидала все з себе, знову наділа своє рамя, пошиту сорочку взяла... Коні в вербу в'їхали, зачинилася верба, а дівчина пішла в хату, сіла та й виглядає бабу з церкви.

Коли приходять.

— А що, наварила?

— Наварила.

— А сорочку пошила?

— Та й сорочка пошита.

Подивилась баба, нічого не сказала, тільки плечима здвигнула.

— Давай обідати!

Посідали обідати та й почали розказувати, яку-то вони панночку в церкві бачили — як сонце гарну, що аж князенко і молитись забув та на неї дивиться.

— А до кого вона підхожа? — питає дівчина.—
Може, до мене?

Бабина дочка в сміх, а баба:

— Ач, нетіпаха, грубниця погана, до кого рівнятися здумала!

От діждали й другої неділі. Знову дід з бабою та з бабиною дочкою до церкви, а тій звеліла баба топити та й ще якусь роботу загадала. А вона впоралась швиденько та до верби:

— Вербо яра, відчинися! Ганна-панна йде!

Відчинилась верба, а з неї панни так і вилинули.

— Панно наша люба, панно наша мила, що скажеш робити?

Вона їм загадала, убралася до церкви, в золоті черевики взулася, поїхала.

Коли князенко вже там. Вона як увійшла, то й церкву осіяла. Люди торопіють: "Боже, яка краса! Хто ж це?" Ніхто не знає... А князенко очей не зведе... Кінчається відправа, вона вийшла, приїхала, пишне убрання поскидала, своє рам'я наділа, сіла та й дожидає з церкви.

Поприходили з церкви, посідали обідати, розказують за ту панну.

— Князенко гарний, а вона ще краща.

— А може, вона до мене підхожа? — Ганна питається.

Бабина дочка регочеться, а баба трохи не біла дівчини... Не знає вже, що б їй і робила, так зненавиділа.

А князенко тим часом усе довідується: хто та панна? Ніхто не знає. Радились, радились, як би його дізнатися. От один хлопець і каже:

— А я знаю, як довідатися.

— А як? — питається князенко.

— На тому місці, де вона стає, смоли підлити, черевички й попристають.

Так і зробили... Приїхала Ганна-панна на третю неділю до церкви, стала... А ті вже — князенко з панами — так і пильнують, так і пильнують... Кінчається відправа, хоче вона йти,— не рушить з місця. Рвонулася вона, таки зірвалась, а один черевичок і зостався. Утекла вона додому, приїхала, убралася знов у своє рам'я та й сидить.

Приходять із церкви, як стали розказувати!..

— Такий,— кажуть,— маленький черевичок, що й ноги такої нема, щоб на неї прийшовся.

— А може, на мою прийдеться? — питає дівчина.

Баба як розлютується, як почне її лаяти вдвох із дочкою:

— Та ти негіпаха! Та ти грубниця, тільки в попелі гребешся, ноги як ті колоди, а до кого рівняєшся!

Попобила її баба та й з хати прогнала.

А князенко геть скрізь розпитується: хто золотий черевичок загубив? Ні, ніхто не знає. Що його робити? А той парубок та й каже знову князенкові:

— А я знаю, як її знайти.

— А як? — питає князенко — Кажи!

— Послати скрізь міряти той черевичок, на чію ногу прийдеться, то то й вона.

От так і зробили. Пішли ті дворами князенкові міряти. Пішли спершу по князях, тоді по панах... Боже, як-то всім дівчатам хотілося, щоб черевичок прийшовся та князенкові за жінку бути! Ні, не приходитьсья!.. Пішли тоді по купцях — ні! По міщанах — ні!.. Треба йти по мужиках. Пішли.

Ходять та міряють, та й міряють — нема! От заходять і в ту хату, де дідова й бабина дочка були. А баба ще здалека їх побачила, що йдуть, та на свою дочку:

— Мий, доню, швидше ніжки, бо йдуть черевичок міряти!

А на дідову:

— А ти, нечупаро, задрипанко, грубниця погана, геть мені зараз на піч, щоб і не видно тебе було!

Та й загнала її.

Прийшли ті.

— Здорові!

— Дай боже доброго здоров'я.

— Чи є у вас дівчата?

— Та є в мене дочка,— каже баба.— Доню! Доню! Біжи сюди, давай ніжку золотий черевичок міряти! От люба дитина, ніжки біленькі!..— Почали міряти, ні, не приходиться.— Та ти дужченько, доню, стромляй ніжку, вона влізе!

Стромляла-стромляла, де там!.. А дідова дочка дивиться з печі.

— А то ж яка дівчина у вас на печі? — питається пан.

— Та то ледащиця, грубниця, нетіпаха!—говорить баба та на дівчину: — Ти чого вилізла, задрипо, сказано тобі — сиди там!

— Ні, бабо, хай вона сюди йде! А злазь, дівчино!

Злізла вона, стали черевичок міряти — враз так і прийшовся.

— Ну, бабо,— кажуть вони,— ми цю дівчину візьмемо у вас.

— Оце лихо! Де ж таке видано, щоб таке опудало та князенкові за дружину було! Чи то ж годиться?! Я не пущу!

— Ні, бабо, таки візьмемо!

Баба верещить: та вона така, та вона сяка!.. Та вона з попелу не вилазить, та на ній сорочки ніколи білої нема...

Так ті й не слухають.

А дівчина каже:

— Стривайте трохи — піду приберуся!

Вийшла на леваду:

— Вербо яра, відчинися! Ганна-панна йде!

Як відчинилася верба, а ті панни так і вилинули...
Убралася вона, як увійшла в хату — і хату осяяла...
Так усі й поторопіли.

— Дай же ж,— каже,— обую й другий черевичок...

Посідали, поїхали, швидко й весілля відбули... А верба з криничкою пішла в землю та й знов у князенковому саду вийшла.